

«ДА ЗДРАВСТВУЕТ НЕБИТІЄ!»

I

Гуде, дрижить дзвін монастирський, луна так і йде. Вилазять з «корпусів» жінки, чоловіки. У чім тільки немає! У лаптях, черевиках, керсетах, балахонах якихсь. І всі такі задоволені, раді; гомонять, хрестяться, сунуть до церкви. Виходить з странної і Кривенко Петро. Сумний-сумний він. Що йому робить? Куди йому йти? Так уже остогидло вдавати з себе теж богомольця, раба божого.

Лазь до церкви, хрестись, ставай навколішки. А все чого? Щоб тільки було прихилиться куди, переночувать де було.

Сонце височенько уже. Мигтить, палає у небі. Бані на церквах і собі так сяють. Липи ось на чайну посхилялись; здорові, кучеряві стоять. Птаство так виспіває в гіллю. Вітерець шарудить. А булками як пахне! Ех, та й смачно ж! — Завернув до чайної Петро. — Ху, хай ще дзвонить. — Сів на лавці під чайнею, сидить.

Та й їсти ж!.. Ліг не вечерявши вчора. А їсти ж.. Уніс був чернець у цебрі зливків якихсь: усе вмісті — і юшка, і борщ, странники ж і те розхапали. От торботряси чортові! Ложка в кожного, а не ложка, то чашечка, — гребе, заливається. Подививсь тільки. Що ж? П'ятірнею зачепиш? Погибелі немає на вас!

Дивиться на прочан. Є і дівчата: ідуть он. Та й гарні ж! Русяві усе. Та в якому рябому, червоному. Ач, як роззирають, усміхаються. Щасливі! Походять це вони, поговіють, та й з богом, спокійні собі. А він... Йому не те в голові. Он там, за огорожею кам'яною, високою, торохтить, гуде. Туди він приїхав. Місця приїхав шукать. І от... витирає кутки тут ось більш тижня уже. Та й довго це ще так буде?

Тинявсь по городу вчора, позавчора, годі. Тільки ноги набив та ботинки... старі й так, трюхлі, а то ще й дужче об камінь понівечив. Що ж ти? Куди ти підеш місця того шукати, кого питаєш, про віщо?

Та й їсти ж таки! В животі аж пищики грають. І се доведеться говіть, аж поки трапезна одчиниться, як аж служення одійде. Добре, що хоч трапезна тут є. Хоча в їй і ласощі! Качани з капусти посічені, буряки. Ну, та все ж... ложку, другу упхнеш у живіт. Ото хіба тільки як не похопишся в двері. Народу-таки! Скоро ось уже й почнуть захоплювать місця біля входу. Кожне жить хоче. А таке є... кривороте, безносе. Еге. Іти в церкву. Передзвонилось уже.

Іде. Біля крамнички ось, де продають хрести, книжечки, іконки, чернець один сміттячко замітає мітлою. Такий сам... круглолиценький, борідка русявенька. Странник один учора попрохав хліба у його, і дав. Аж два окрайчики виніс. Видно, добрий. І дивиться не сердито якось. Чи не попрохать би й собі? — Кахикнув Петро, підходе.

— Батюшка! — почав до черця. — Так охляв... їй-бо... Благословіть хлібця кусочок! — усміхнувся, як той странник учора.

Дивиться чернець на його — на піджак йому потертий, рудий, на молоде обличчя, безвусе, на невеличкий вузлик у руці. Насупив брови.

— Гм! — буркнув. — А одговеешься скоро?

Почервонів Петро.

— Та я... мм... — та й нічого.

— Что-то, раб божий, говеешь ты долго. — Подивився ще раз, помовчав. — Смотри, по этапу отправим... Деньги в богомольцев пропадают что-то часто. Нечего тут.

Котиться, котиться піт холодний у Петра. Отак! «Деньги пропадают...» Неначеб се він їх виймає. Що й сам ось не кидає вузлика, щоб другі не взяли. Отак! Що зовсім і не думав про се. — Стоїть, дивиться. — Що ж се буде? Се, значить, уже йому й не обідать у трапезній, і не ночувать уже тут? От чортів патlach, таке вигадав! А гляди, мабуть, що не так обійшовсь коло його. Странник той учора ще й бриля скинув перед ним, благословення прохав. Що б було й собі... Хоч картуз скинуть. Ех!

Замітає чернець і на Петра прямо кидь сміття, кидь.

— Ну, чиво ж стоишь? — огризнувся.

«А-а... — скривився Петро. — Непремінно йти роботи шукать». Стиснув під плечем вузлик, зігнувся, пішов.

II

Іде городом. Торохтить, грюкотить, дзеленчить скрізь. І людей скрізь, людей! Пани, панії... Ось пішоходом ідуть, он тим чортогом, що й паровоза немає, біжать. І такі все понаряджувані. А будівля яка скрізь, піддаштя! Страшно й пішоходом іти, а не ще йти кудись роботи шукати. Ех!

У Вовковій Долині там усе якось... Хати, клуні, хліви. Тихо. Підсвинки ходять. Вигін. Волость стоїть. Вітряки коло неї. Кориться б уже й кориться писареві волосному було. Писав би це там коло його й писав. Ніт же! Треба покомизиться було, прибавки просить. Нагодилося якесь бісеня руде, а його й геть. А все Іван Смагліїв. Ото ще чорта шматок! Приїхав у гості до батька, за прикажчика у городі десь, почав: «Так і так, поїхав би ти де в город великий, скільки там канцелярій усяких. Пишеш красно, рублів по сорок і лупив би в місяць. Зодівся б, як я ось: пальто справив, калоші. А то сидить на шести він».

От і поїхав. Тиняйся тепер, мов вовча душа.

Вивіска ось: «Городская управа». Ну, як ти зайдеш у неї! Домище, як монастир який, і не бачив зроду такого. А пан який он у його пішов. Борідка клинчиком, пальто, чи що воно на йому, аж полискується. А бриль... куховка неначе. Як ти примінишся до його, що ти скажеш йому?

І це б то так походить та й додому? А що пак дома? Хоч би за сільського став, шкапа ж якась сива там лежить, писарює. Довбеться батько в землі, бере в багачів з половини, чорний увесь, руки порепані, та це й собі те робить? З благородної роботи та он у яку... Ех! Що б було в волості жить. Було сидить це за столом він: «сходяща» перед ним, перо за вухом, увіходить дядько: «Здрастуйте вам!» — вклоняється. А було: дає старшина руку волосному й... йому, і засідатель. Хе-хе! А дівчата на улиці: «Хі-хі!» — до його було.

А що, якби це з'явивсь на різдво: калоші, пальто... Непремінно, хоч хай що, місця шукать! А що, якби ще й... кокарда, гудзики. Як воно в їх?

«Казенная палата» ось. Непремінно... годі бояться! А фаїтон ось який коло неї, коні, а й дім! Ну, що буде! Кх! — кашлянув Петро у кулак, пушок погладив на верхній губі, береться за

двері. — А ручка яка! Скляна. — Одчиняє потихеньку одні, далі другі... Скинув картуз, розгладжує чуб. — А пахтить як! Панами якось. Та брилів, зодіву висить. Та які двері сюди і туди. У які б же його? — Стоїть, мнеться. Одчиняються одні, бокові, виходе... — що воно? Підрясник не підрясник на йому, кобеняк не кобеняк... з обкладками якимись.

— Здрастуйте! — вклоняється Петро.

— А что? — насупилось те. Дивиться на піджак Петрові, на ботинок полатаний, вузлик.

Видно, шишка велика якась. Лице таке повне, чисте і дивиться так суворо, по-панському.

— Мм... — починає Петро.

Риється той у пальті якомусь на вішалці.

— Ну? — до Петра.

А голос який панський: у ніс мов.

— Зделайте милость, — вклоняється Петро, — чи не можна б тут... тот... места?

Мовчить той, риється.

Казав Іван: по городах є швейцари якісь і у чомусь кумедному, каже, ходять вони і так по домах вони. Чи не він це? Шишка здорова, й не гляне.

Витяг з пальта бомажку якусь.

— Что-о? — повернувсь до Петра.

— Места мені.

— Какого тібе места?

— А такого... за писаря. Почерк красивый... І... чоловік бідний... забився.

— За какого тібе писаря?

— А за такого... щоб... чтоб... пісать.

— Что-о?

— Чтоб пісать. Бедний... і дома нічого нема... з голоду. Явіть божеську милость!

— Ого-о! — оскирнувсь той. — За писаря єму! Ну, брат, у нас почище тебя... — та й пішов у ті ж двері. Виглянув.

— Ну, нечого тут... Тут одежа вісіт.

Аж у вічіх потемніло Петрові. «От і просись. А, нечиста сила! Ще й: «одежа вісіт», неначе він красти прийшов це». — Так щось здавило у горлі йому. Надів картузик, пішов.

III

Минають, штовхають його і все такі веселі, ситі, пикаті. Ось хтось вусатий іде, червоний, у білому. На плечах погони, на чоботях шпори, шабля під боком, а поруч... краля... Яка рум'яна! І то ж... як се йому? Всміхається до неї, балакають... у!.. А он з якими соняшниками на плечах іде! Чоррти!

Годі вже й їсти хотіться Петрові. Так щось пече його, нудить... Страх хочеться плакати. А що якби й справді отут плакати почав, кричать став, впав неживий, чи б пожалів хто його, потурбувався б про його? Ідуть усе такі байдужі, тупі... О-о, болить, так болить серце!

Та товариші його панувать будуть. Васька Візник за судового там скоро... Павло Матійко на бутилках чоботи справив уже, з засідателевою дочкою гуляє... А він... по полю буде штрикати, а зима прийде, ціпом крутить... Та побачать се старшина, засідатель, дівчата... А-а, рятуйте!.. Та ще й додому за віщо вернуться? О, хоч би ж хоч яке-небудь отут місце!

Магазини ось рядом ідуть. Здорові які та багато. Чи не спробувать би, як Іван, за прикажчика у який? — Роззирає. — Куди к чорту! Які пляшки, книги, картини скрізь визирають з-за скла. А в середині в кожному... в церкві неначе. А які жевжики у їх швендяють он! Комірці, пики веселі... А оскиряються як! У, лисички! А скло ось! Як у дзеркало, видно всього. А який... Ху! Щоки позатягало, ніс полупився, як орап чорний, на губах смага. А картуз! У волокнах, пом'ятій. Куди ти поткнешся, оріяка така?

Ага. «Бакалейная торговля» ось. Льох неначе. Вікна і все простеньке якесь. Східці униз. Ану, спробувать. Кахикнув Петро, горло так зісхлось, протер губи, ввіходе. Скинув картуз.

— Здрастуйте!

Коробочок, коробочок усяких стоїть. Лисичка за стойкою ось.

— Здрастуйте! — до Петра. — Что угодно?

Острах і тут неначе бере. Такий піджак на лисичці. А за скринькою он такий лоботряс ще стоїть, пузце виставив. Пахне ще чимсь. А як починать?

— Та мені... я... — замимрив Петро; кашлянув, та й нічого. Дивиться на коробочки якісь невеличкі, біленькі.

— Папірос вам? — Той з-за стойки до його.

— Е-е... — кахикнув Петро. — Або той... — Почервонів, мовчить.

— Пожалуста. — Той до його. Бере, угортає. — П'ятнадцять копеечок з вас.

Дивиться Петро.

— Так я ж... Або... ну, хай! — Витягає з кишені гаманець, розщіпає, дає.

— В касу, пожалуста.

Виходе.

А розпронечиста сила! І так грошей нема, папірос ще купив. Нащо, для чого? Що й не курить зовсім. А-а!.. — Зціпив зуби, йде. У голові шумить йому, в вухах дзвенить, в очах поночі. Ось якась церква, величезна, так сяє на сонці. — У, боги! — скреготить. Ось майданчик, садочок якийсь. Ослінчики в йому. Завертає Петро. Дві панночки ось сидять, гомонять, вирегочують. — У, гладкі! Холери немає на вас. — Пройшов далі, сів. Сорок копійок було грошей у його, тепер... Вийняв гаманець, лічить: п'ять... десять... двадцять... двадцять п'ять... Двадцять п'ять усього! — О-о... рятуйте ж, рятуйте! — Одвернувся од панночок, плаче. — Що робить, як жить?

IV

Сонце сідає уже. Червоне-червоне стає. Находився Петро, охляв, аж іти йому трудно. Ятки ось базарні. Булки он біліють, он сало. А ось пиріжечки якісь у корзині несе хлопець, вигукує. Чи хоч за п'ятачка купить проковтнуть чого? Ні, мабуть, нехай... Так у роті гірко; так йому нудно, тяжко, досадно. А куди ж се іти? Так уже хочеться десь звалиться, лежать, ні чуть, ні бачить нічого.

Спитав постоялого в хлопця: показав йому той.

Дім сірий, закурений якийсь; вікна внизу, вгорі. Ворота одчинені. Вози якісь, дошки у дворі. Домок далі якийсь, низенький, полупаний. Туди й справив Петра чолов'яга якийсь, що спитав спершу пашпорта в його, здоровий, сорочка навипуск, бородатий.

Двоє дверей у домок той. Одні ближче, другі далі. Одчиняє перші Петро. Чорно-чорно всередині. Хатка. Стіни, стеля все

Вірші

М-СКИЙ.....	332
Однажды ко мне в крошечную хату.....	333
ДЛЯ ЧЕГО МНЕ ЖИЗНЬ ДАНА	335
К МОГИЛЕ	336
ФАНТАЗИЯ.....	337
ЛЕТОМ.....	340
В МОЕМ ЖИЛИЩЕ	342
К ПРИРОДЕ	343
НИЩИЙ.....	344
НЕВЕРНОМУ ДРУГУ.....	345